

Instytut Badań Edukacyjnych opublikował wstępne wyniki Międzynarodowego Badania Nauczania i Uczenia się TALIS 2013. Publikacja *Polscy nauczyciele i dyrektorzy na tle międzynarodowym. Główne wyniki badania TALIS 2013* (Hernik, Malinowska, Piwowarski i in., 2014) zawiera informacje dotyczące warunków pracy nauczyciela oraz środowiska nauczania i uczenia się. Są one istotne z punktu widzenia działań koncentrujących się na doskonaleniu nauczycieli, realizowanych m.in. w ramach projektu ORE „System doskonalenia nauczycieli oparty na ogólnodostępnym kompleksowym wspomaganie szkół” oraz pilotażowych projektów samorządów powiatowych, które wdrażają nowy model doskonalenia nauczycieli i wspomaganie pracy szkół w ramach Konkursu 3.5 *Kompleksowe wspomaganie pracy szkół*.

Rozwój zawodowy nauczycieli – tematy i zagadnienia

Wyniki badań TALIS 2013 są zgodne z wnioskami z pilotażu nowego modelu doskonalenia nauczycieli dotyczącymi potrzeb nauczycieli w zakresie rozwoju zawodowego. Potrzeby deklarowane przez największą liczbę nauczycieli pokrywają się z najczęściej realizowanymi obszarami wspomaganie szkół w projektach powiatowych i dotyczą pracy z uczniami o specjalnych potrzebach edukacyjnych, rozwiązywania problemów wychowawczych oraz współpracy z rodzicami.

Oferty doskonalenia często wybierane przez szkoły i przedszkola – „Jak pomóc uczniowi osiągnąć sukces edukacyjny”, „Techniki uczenia się i metody motywujące do nauki”, „Uczeń – aktywny uczestnik procesu uczenia się” – zaspokajają potrzeby związane z indywidualizacją nauczania, doradztwem dla uczniów i kształceniem umiejętności międzyprzedmiotowych, deklarowane przez nauczycieli w badaniu TALIS.

Wyniki badań TALIS dotyczące doskonalenia nauczycieli z zakresu pracy z uczniami ze SPE podkreślają niską ocenę dotyczącą pozytywnego wpływu na nauczanie – wśród nauczycieli gimnazjum odsetek ten wyniósł 14%. Ponad połowa badanych nauczycieli deklaruje także, że brak odpowiedniej oferty doskonalenia zawodowego stanowi jedną z barier rozwoju zawodowego.

Działania w ramach projektu, prowadzone wg nowego modelu doskonalenia nauczycieli i wspomaganie pracy szkół – od diagnozy, przez planowanie i realizowanie zmian, po ich ewaluację – ułatwiają doskonalenie zgodne z potrzebami i oczekiwanym wpływem na nauczanie.

Rozwój zawodowy nauczycieli – formy doskonalenia

Wyniki badań TALIS odnoszą się także do efektywności rozwoju zawodowego nauczycieli. Z punktu widzenia działań projektowych szczególnie istotna jest rola wspólnych działań edukacyjnych (np. sieci współpracy) oraz indywidualnych i wspólnych badań. Dane uzyskane podczas badań wskazują na uczestnictwo nauczycieli w sieciach współpracy (41% nauczycieli) oraz w indywidualnych lub wspólnych badaniach (38% nauczycieli). Rzadko przy tym (1–2 razy w semestrze) podejmowane są grupowe działania związane z doskonaleniem zawodowym, w których uczestniczą wszyscy nauczyciele.

Szansy na poprawę można upatrywać w nowym modelu doskonalenia nauczycieli, który sprzyja efektywności rozwoju zawodowego. Jego najważniejszymi elementami w tym obszarze są: zespołowy charakter procesu oraz sieci współpracy i samokształcenia, a także analityczne i

badawcze podejście do procesowego wspomaganie szkół i placówek.

Poczucie własnej skuteczności

Ważną wskazówką dla działań projektowych mogą być też wyniki badań TALIS dotyczące poczucia własnej skuteczności i satysfakcji nauczycieli, przekładające się na poczucie sprawczości. Według danych zebranych na podstawie jednej ze skal mierzących – dotyczącej wzbudzania w uczniach doświadczenia wartości nauki i edukacji – aż 40% polskich nauczycieli stwierdziło, że wcale nie motywuje uczniów mało zainteresowanych nauką lub że udaje im się to tylko w pewnym stopniu. Doświadczenia projektów pilotażowych potwierdzają te wskazania: jedna z najczęściej realizowanych ofert doskonalenia dotyczy tej właśnie tematyki.

Wyniki badań wskazują, że poczucie własnej skuteczności budowane jest m.in. przez współpracę z innymi nauczycielami i możliwość uczestniczenia w podejmowaniu decyzji dotyczących szkoły. Nowy model doskonalenia nauczycieli, dając takie możliwości, stwarza warunki do doskonalenia nauczycieli w tym obszarze.

Zarządzanie szkołami – przygotowanie do pełnienia funkcji dyrektora

Interesujące wnioski – z punktu widzenia wdrażanych obecnie zmian – przynosi część wstępnego raportu z badania TALIS poświęcona roli i zadaniom dyrektorów, w tym przygotowaniu do pełnienia funkcji dyrektora. Chociaż polscy dyrektorzy są najlepiej wykształceni wśród osób reprezentujących tę grupę w badaniu, to w praktyce przygotowanie do wykonywania zadań dyrektora okazuje się często niewystarczające. Pojawia się postulat zmian sposobu awansu w szkole – np. poprzez tworzenie formalnych stanowisk liderów poszczególnych obszarów, dzięki czemu nauczyciele mogliby w naturalny sposób przygotowywać się do pełnienia ról kierowniczych (Hernik, Malinowska, Piwowarski i in., 2014).

Nowy model doskonalenia nauczycieli i wspomaganie pracy szkoły mógłby się stać użyteczną ramą dla tego procesu.

Udział dyrektorów w doskonaleniu zawodowym

Ważne wnioski z badania TALIS dla projektów/działań w zakresie wdrażania nowego modelu doskonalenia można wyciągnąć także z danych dotyczących potrzeb dyrektorów w zakresie doskonalenia zawodowego. Do najczęściej wymienianych obszarów należą: kompetencje menedżerskie, planowanie strategiczne, a także ewaluacja wewnętrzna w szkole (odpowiednio: 62%, 62% i 59% wskazań na wysoki i umiarkowany poziom potrzeb). Zważywszy rolę i autonomię dyrektora w zewnętrznym, procesowym wspomaganie szkół, kompetencje te w znacznym stopniu mogą wpływać na jakość wspomaganie prowadzonego w szkole.

Więcej informacji o badaniach TALIS na stronie Instytutu Badań Edukacyjnych
<http://eduentuzjasci.pl/talis>.

Hernik K., Malinowska K., Piwowarski R., Przewłocka J., Smak M., Wichrowski A., (2014), Polscy nauczyciele i dyrektorzy na tle międzynarodowym. Główne wyniki badania TALIS 2013, Warszawa: Instytut Badań Edukacyjnych.

